

1500-luku, eräkausi päättyy, Kustaa Vaasan aika, nuijasota.

Eräkausi päättyy

Kuningas Kustaa Vaasa irrotti Ruotsin Kalmarin unionista ja keskitti valtaa kuninkaalle. Hän toteutti laajamittaisia uudistuksia, kuten uskonpuhdistuksen. Verotusta varten laadittiin maakirja 1539. Siitä asti tiedetään virallisesti kaikkien Hassin isäntien kuuluneen samaan sukuun.

Kustaa Vaasan hallituskaudella Hassinkylän pääelinkeinoksi tuli kaskiviljely, jota harjoitettiin vain omaksi tarpeeksi. Vakinaista peltoa ja karjaa oli kylässä tilan kokonaispinta-alaan verrattuna kuitenkin hämmästyttävän vähän. Se tarkoitti kalakaupalla eläneen suvun nopeaa köyhtymistä. Paikallaan pysyviksi kaskiviljelijöiksi ryhtyneet Pekka Vernikanpojan pojanpojat alkoivat taas käyttää sukunimeä Hassi.

Jämsäläisillä oli ollut varsin laajoja erämaita hallinnassaan, Kustaa Vaasan politiikkana oli asuttaa myöskin nämä alueet uudisasukkailla. Ilman vakituista asutusta olevat erämaat oli myytävä aatelisille, joilla toisin kuin talonpojilla oli oikeus pitää torppia ja asuttaa niitä lampuodeillaan. Koska erämaiden tarjontaa oli paljon, niiden hinnat laskivat niin että miehenmetsän suuruisen usean neliökilometrin laajuisen erämaan saattoi saada viidellä markalla.

Näistä syistä Kustaa Vaasa oli Jämsässä vihattu kuningas, jonka ajoista lähtien valtiovalta alkoi puuttua loputtomien verojensa turvaamiseksi myös elinkeinopolitiikkaan.

Ruotsia hallitsivat:

Sten Sture vanhempi (valtionhoitaja) (1501-1503),
Svante Niilonpoika (valtionhoitaja) (1503-1512),
Eerik Trolle (valtionhoitaja) 1512,
Sten Sture nuorempi (valtionhoitaja) (1512-1520),
Kristian II (unionikuningas) (1520-1521),
Kustaa I Vaasa (1521-1560), Eerik XIV (1560-1568),
Juhana III (1668-1592), Sigismund (1592-1599),
Kaarle IX (1599-1611)

Nuijasota:

Nuijasota oli sodaksi laajennut suuri talonpoikaisskapina Suomessa talvella 1596–1597. Talonpojat nousivat heitä verottaneita sotajoukkoja, aateliala ja ratsutilallisia vastaan.

Nuijasota liittyi Kustaa Vaasan poikien valtataisteluun ja Puolassa asuneen Juhana III pojan, katolisen kuningas Sigismundin ja tämän sedän Kaarle-herttuan kamppailuun Ruotsin valtaistuimesta.

Kapina kohdistui erityisesti Sigismundille uskolliseen Suomen käskynhaltijaan Klaus Flemingiin ja tämän talonpoikia sortavaan ankaraan sotilashallintoon. Kaarle-herttua puolestaan yllytti Suomen talonpoikia kapinaan. Klaus Flemingin armeija kukisti vaivatta kapinalliset talonpojat eli nuijamiehet. Nuijasodassa arvioidaan kuolleen 2500 – 3000 ihmistä.

Nuijasodan vaikutukset olivat Keski-Suomen vauraimmassa talonpoikaisspitäjässä paljon hurjemmat kuin yleisesti tiedetään. Vuosien 1596-97 talonpoikaisskapina autioitti koko maan tiloista kolmasosan, mutta Jämsässä yli puolet eli 55%. Suur-Jämsän historian isäntäluettelosta päätellen moni talo menetti isäntänsä Nyystölän verilöylyssä 14.1.1597.

Silloin sotilaspappi välitti kapinallisille lupauksen päästää kaikki aseensa luovuttaneet kotiinsa. Papin sanaan uskoneet nuijamiehet houkuteltiin Nyystölän pellolle, jossa Iivari Tavast petti papille antamansa lupauksen ja surmautti kaikki 450 nuijamiestä lukuun ottamatta joukon johtajia, jotka eivät luottaneet papin sanaan, vaan piiloutuivat ja säästivät sillä kertaa henkensä. Kauhistuneet kyläläiset hautasivat surmatut Päijänteen saareen, joka sai nimen Nuijasaari. Kansan suussa eli pitkään tarina, jonka mukaan Nyystölän veriniityn ojat olivat keväällä niin täynnä veristä vettä, että tukitkin siinä uivat.

Albert Edelfelt, Kaarle herttua herjaa Klaus Flemingin ruumista, maalattu 1873

Nuijamiehet Sipi ja Prusi Hassi

Hassin talon isäntä Sipi Tuomaanpoika lähti myös nuijasotaan ja tuli tapetuksi Nyystölän verilöylyssä. Seuraava isäntä, Sipin veli Prusi Tuomaanpoika, ryhtyi veljensä kohtalon jälkeen kiihottamaan talonpoikia uuteen kapinaan ja herätti kauhua ja joutui vainotuksi.

Näistä tapahtumista ja nuijasodan loppuselvittelyistä Antti kertoo kirjassa (s 31-34)

Hassin taloa isännöivät:

II isäntä Olavi Hannunpoika Arvaja (?), s. noin 1500. Mainitaan v.1539 aloitetussa Kustaa Vaasan maakirjassa Hassin 1. isäntänä vuosina 1539-1550.

III isäntä Tuomas Olavinpoika Hassi, s. noin 1520. Peri talon nuorena ja kuoli myös aika nuorena. Oli Hassin isäntänä 24 vuotta 1550-1574. Tuomaan lapsista tunnetaan kaksi poikaa Sipi ja Prusi.

IV isäntä Sipi Tuomaanpoika Hassi, s. noin 1560. Isänsä kuoltua peri Hassin talon hyvin nuorena 1574 ja oli isäntänä 23 vuotta vuoteen 1597, jolloin teloitettiin nuijamiehenä Nyystölän verilöylyssä, minkä jälkeen talon isännöisyys siirtyi hänen veljelleen Prusille.

V isäntä Prusi Tuomaanpoika Hassi, s. noin 1565. Oli veljensä Sipin jälkeen Hassin isäntänä 29 vuotta 1597-1626